

מנין מרפסות

ובו פסקים מגדולי הדור, וממו"ר הגאב"ד הגרש"ז ז' אולמן זצ"ל, שמעתים בבית ההוראה מודיעין עילית

ניסן תש"פ

מנין מרפסות בעידן הקורונה

פתיחה: כתב השו"ע (סי' נה סע' יג) "צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם". אמנם כהיום זה לא אפשרי ברוב העולם, כהוראת גדולי הדור שליט"א, בגלל המצב הקשה, ה' ישמור ויציל, ולכן יש לדון במניינים המתקיימים במפרסות, לגבי תפילה בציבור, קריאת התורה וברכת כהנים. כמו כן יש להדגיש שיש דין צירוף מנין, ודין נוסף לצאת ידי חובה במנין שכבר קיים. ונביא פסקי הגאון רב משה שטרנבוך, הגאון רב שמואל אליעזר שטרן, הגאון רב אשר וויס (מכתב בהלכות קורונה), והגאון רב משה שטיין, מח"ס מבית לוי (שאלתי אותו), בענין זה.

א. רואה את בית הכנסת מחלון ביתו: הרואה מחלון ביתו את בית הכנסת ומראה להם פניו [אפילו לחלק מהקהל], ושומע את התפילה, מצטרף עמם למנין (שו"ע סי' נה סע' יד, מ"א ס"ק יב שדינו כצירוף לזימון, סתימת הרמ"א והט"ז, שו"ע הרב סע' טז, עולת תמיד ונחלת צבי סי' נה, מטה יוסף ח"ב סי' יג). ואין צורך בהוצאת ראשו כלפי חוץ (סתימת לשון השו"ע, מ"א, מ"ב והפוסקים שם, ערוך השולחן אות כ, וכ"כ המחזיק ברכה ס"ח בהרחבה. דלא כהכה"ח ס"ק עה, שהחמיר כהזרע אמת, יעב"ץ, וחקרי לב, שצריך הוצאת ראשו). וטעם הדבר דכל בי עשרה שכינתא שריא ועיקר השראת השכינה היא על הפנים כדכ' כי קרן עור פניו (ערוך השולחן סע' כ). ואם צופה דרך חלון זכוכית סגור יש שהחמירו בזה (כה"ח ס"ק עו), ויש שהקילו בזה (פתח דביר ח"ב סי' קצה אות א).

ב. צירוף במרפסות ע"י ראייה: עשרה אנשים שכל אחד מהם רואים זה את זה [פירושו שכל אחד רואה אותם ט' אנשים], משני בתים או מרפסות שונות, מצטרפים למנין (ע"פ שו"ע סע' יד, פר"ח, פמ"ג א"א ס"ק יב, וכתשובת הרשב"א) והדין כן אפילו בכמה מרפסות (להמרות שהפוסקים דיברו בשני בתים או בציבור שחלקו בפנים ומחוץ לבית כנסת, אין לחלק, כמבואר בא"א בוטשאטש ס"י קצה, ששמש מצרף שני אנשים בודדים שאוכלים במקומות שונים, וכן פסקו הגר"מ שטרנבוך, הגרש"א שטרן, וכן א"ל הגר"מ שטיין). כמו כן אם רק חלק מכל קבוצה רואים זה את זה, כגון שבכל בית או מרפסת יש ארבעה אנשים, ואחד מכל מרפסת רואה אחד מכל המרפסות האחרות, הם מצטרפים למנין (ע"פ השו"ע סי' קצה סע' א לגבי זימון). ואין צורך בראיה בפועל אלא די שיהיה אפשרות לנטות ראשו ועיניו (א"א בוטשאטש ס"י קצה).

אולם יש אומרים שכל דין 'צירוף רואים' נאמר רק לגבי דין זימון, ולכן אפילו מי שרואה מחלון ביתו את בהכ"נ אינו מצטרף (מחזיק ברכה סי' נה סק"ח, בשם הכנה"ג, א"ר, והרשב"א כתב רק בדרך אפשר, הובאו דבריו בשערי תשובה סע' יד, וכן הגר"א סע' יט פקפק בזה, הובא במ"ב ס"ק מח). ומ"מ אם קשה להם לרדת לבית כנסת יכולים להקל ולהצטרף על ידי ראייה (הכרעת המחז"ב שם, לסמוך על השו"ע, וכן פסק המ"ב ס"ק נב, ובס"ק נח כתב "ובמקום הדחוק אפשר שיש להקל", ובביאור הלכה כתב "לכתחילה יותר טוב להחמיר". הגרש"א הליכות שלמה תפלה פ"ה אות יח, והכה"ח ס"ק עז הביאו וסיים שהיעב"ץ החמיר בזה. וע"ע בערו"ה אות כ שחילק בין אחורי בית הכנסת לשני בתים). ובתקופתינו שיש סגר בגלל הקורונה ואסור להתקהל, ק"ו שיש לסמוך על זה ולא יתבטלו מ' יום מלהתפלל בציבור (מחז"ב שם, לגבי סגר בתקופתו מהשלטונות עקב עיפוש האויר, הביאו הכה"ח, ועי"ש שהיפה ללב החמיר בזה. וכבר הבאנו שהשו"ע, פר"ח, מ"א, פמ"ג פסקו שמצטרפים וכן שתיקת הרמ"א והט"ז לכן אין להחמיר בזה) ולכן אין בזה שום חשש כלל ויתפללו כרגיל בציבור (כן א"ל הגר"מ שטיין. וכן פסקו הגרש"א שטרן והגר"מ שטרנבוך ודעתם שלרווחא דמילתא יתנה הש"ץ שאם לא הוי מנין יהיה נדבה).

ג. צירוף ע"י השליח ציבור: כמו כן ניתן להצטרף על ידי הש"ץ, שאם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ, והשליח צבור הינו בתוך הפתח, הוא מצרפן (שו"ע סע' טו ערו"ה סע' כ). והוא בתנאי שרואה אותם (ע"פ מ"א סי' קצה סק"ג, גר"ז סע' יז), ודי בזה שיהיה אפשרות שיוכל לראות אותם במקומו בהפיכת פניו לכאן ולכאן (גר"ז סי' קצה סע' ג). ולכן אם נמצאים עשרה אנשים בתווך הראיה של השליח ציבור די בכך. ודין זה נאמר רק בשל"צ שכולם נותנים דעתו עליו, אבל אחד מהמתפללים שרואה את כולם מהמרפסת שלו, והוא לא של"צ, אינו מצרף את כולם למנין (פרישה, רע"א, מ"ב ס"ק נד). ויש לציין שהפוסקים שחלקו על 'צירוף

רואים' מודים בצירוף ע"י שליח ציבור שנמצא באמצע בין האנשים, שאז מאחד את כולם (רשב"ש סי' לז, מחז"ב סק"ח בשמו, כה"ח סק"ף, וכן מדויק מהמ"ב ס"ק נד, שרק לגבי רואים אלו את אלו ציין למה שכתב בסע' יח שיש חולקים). ואם יש עשרה יחד והשל"צ במקום אחר ואינו רואה אותם, לא יכול להיות של"צ (מ"ב ס"ק נז).

ד. רשות הרבים - שביל המפסיק: כתוב לגבי צירוף לזימון (שאינן ג' אנשים במקום אחד), שאם יש רשות הרבים המפסיק בין שני הקבוצות אינם מצטרפות (שו"ע סי' קצה סע' א בשם יש מי שאומר, גר"ז שם סע' א, ערו"ה שם), ודין זה נאמר גם לגבי צירוף למנין, שאם יש שביל בין המרפסות, מפסיק ואינם מצטרפות (פמ"ג א"א ס"ק יב, כה"ח ס"ק פב, ואם הש"צ נמצא ברחוב לא הוי הפסק, וכן א"ל הגר"מ שטיין). כמו כן שביל שעוברים בו רבים או יחיד מפסיק (ט"ז סי' קצה סק"ב, כמו שלגבי פאה בשבת מחלק רשויות, מ"ב שם סק"ז). וכניסה לבנין וחניון אינו נחשב לשביל מאחר שמשמש את הבנין (הגרש"א שטרן). אמנם אם המרפסת גבוהה עשרה טפחים (מעל מטר לשיטת החזו"א) י"א שאין בזה חשש (הגר"מ שטרנבוך והגרש"א שטרן, כי מעל עשרה לא עשוי להילוך, והגר"מ שטיין אמר לי שזה בעיה).

ה. רואה רק אחד מהמצטרפים - שרשרת: מצוי כהיום הרבה שרק רואים אחד מהמשתתפים במנין [פירושו שרואה את אותו אחד שרואה את כולם וכולם רואים אותו, או שהש"צ רואה אותן] ומסתברא שלא נחשב כמקצתם רואים אלו את אלו, מאחר שאותו אחד אינו עומד במקום אחד יחד עם כולם. ומ"מ בשעת דוחק גדול אפשר להקל (כן א"ל הגר"מ שטיין שבתקופה זו א"א להגיד לאנשים לא להתפלל בציבור, וא"ל שגם אם זה שרשרת שכל אחד רואה איש אחד, עד שמגיעים לעשרה מצטרפים, וכן דעת הגרש"א שטרן).

ו. שומע מביתו ואינו רואה כלום: עשרה שהם במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה, אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות. וי"א שצריך שלא יהא מפסיק טינוף או עבודת כוכבים (שו"ע סי' נה סע' כ). ולדינא גם אם יש הפסק של גוי, גויה, או טינוף אפשר לענות קדיש וקדושה (מ"ב ס"ק סב, שהלכה כהסתם, וציין להחיי אדם שלא יגיד 'ברכו', והכה"ח ס"ק צג, החמיר בזה). ומסתברא שזה לא חובה (לשון המ"ב ס"ק ס, הגרש"א הליכות שלמה תפלה פ"ו) וי"א שכן (נשמת כל חי ס"י ד, חזו"א מעשה איש ח"ג עמ' קיט). ויכול השל"צ להוציא מי שאינו בקי (פמ"ג א"א ס"ק יג, מ"ב ס"ק סא).

כמו כן מי ששומע מביתו ציבור שמתפלל, גם אם לא רואה אף אחד, נחשב כמתפלל עם הציבור (שערי תשובה סי' נה ס"ק יד, מחז"ב בשם מלכי בקודש, ערו"ה אות כג, כה"ח ס"ק עג, חזון איש אורחות רבינו ח"ג הוספות או"ח אות יג) ויש מי שהחמיר בזה (מ"ב סי' נה ס"ק נח בשם החיי אדם, וסיים עם הרדב"ז ח"ב סי' תרנ, שהתיר אם יציאת החדר דרך אותו בית, וצ"ע שהרדב"ז התיר אפ"ל בחלון מחוץ לבית כנסת).

ז. קריאת התורה: אין קורים בתורה פחות מעשרה (שו"ע סי' קמג סע' א), ולכן אם הבעל קורא רואה את כולם מצטרפים (שהוא השל"צ וכן"ל, הגרש"א שטרן), והוא יעלה את כל העליות (שו"ע סי' קמג סע' ה, כשרק אחד יודע לקרוא, וכ"כ הגר"א וויס, והגר"מ שטרנבוך התיר שיעלו כל אחד ממקומו, והוא ע"פ הרמ"א סי' קלט סע' ג שהיום מעלים עם הארץ, הובא במ"ב סי' קמג ס"ק לג, וכן עשה הגר"י גנס, אבל דעת השו"ע שצריך לקרוא מתוך הכתב ואם לאו ברכתו לבטלה).

ח. ברכת כהנים: אין נשיאת כפים פחות מעשרה, והכהנים מהמנין (שו"ע סי' קכח סע' א), ודינו בכל דבר כמו לענין תפילה בציבור (כל מה שהובא בסי' נה, מ"ב ס"ק א), לכן יש שחששו לסוברים שאין 'צירוף רואים' (הגר"מ שטרנבוך), והעיקר שאין בזה שום חשש כלל (כן א"ל הגר"מ שטיין, הגרש"א שטרן, וכבר הבאנו ששו"ע, פר"ח, מ"א, סתימת רמ"א, וט"ז, פסקו שמצטרפים וכן פסקו המחזיק ברכה והמ"ב בשעת הצורך, ועוד בשב"צ רואה את כולם אין חולק). לכן אם הוא מהמנין כגון שהש"צ רואה את כולם, או שכולם רואים זה את זה, יכול לישא כפיו, (כמו כן גם אם הכהן עומד במקום שיראה את כולם הדין כן, כן א"ל הגר"מ שטיין וכן דעת הגרש"א שטרן), אמנם אם הכהן אינו מן המנין ורק יוצא איתם ידי חובה (כאמור אות ו), אינו יכול לישא כפיו (כמו בש"ץ, מ"ב ס"ק נז וכן א"ל הגר"מ שטיין).

ט. שעה שהציבור מתפללים: ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לב"ה, יכוין להתפלל בשעה שהציבור מתפללים (שו"ע סי' צ סע' ט), ואע"פ שאינו נחשב לתפילה בציבור יש בזה מעלה (חזו"א אורחות רבנו ח"א עמ' נא). ולכן מי שלא שומע ואינו רואה כלום, לפחות שיכוין בשעה שהציבור מתפללים, ויש לכוין לציבור מסוים (הגרש"א הליכות שלמה שם).

© כל הזכויות שמורות למחבר

לשאלות והערות ניתן להתקשר לטלפון 052-764-5731 או למייל churgabi@gmail.com